

KOOLITUS „NOORTE KÕRVALEJÄÄMISE ENNETAMINE“ 21.-22.SEPTEMBER 2009 TALLINNAS ENDLA 23

21.SEPTEMBER Lektor Margus-Tarmo Pihlakas
Raamatuid saad vaadata <http://euroopa.noored.ee>

1päev

10.00 - 11.00 Koolituse sissejuhatus, eesmärgistamine,
11.00 - 12.00 Keda on vaja kaasata. Sihtgrupi analüüs
14.00 - 15.00 Lõuna
15.00 - 16.00 Kuidas ära tunda kõrvalejäänud noori
16.00 - 18.00 Ettekanne kõrvalejäämisest Eestis

2 päev

10.00 - 11.00 Kaasamisstrateegiad
11.00 - 14.00 Parimad kaasamismeetodid
14.00 - 15.30 Kaasamisstrateegiate mudelid erinevate organisatsioonide näitel
15.30 - 17.00 Tuleviku plaanide arutelu, koolituse lõpetamine

MIS JUHTUB NOOREGA , KUI TA ON VARJUS PIKEMAT AEGA?

- Tekivad suhtlemisraskused, ei julge avaldada oma arvamust
- Tähelepanuvajadus suureneb
- Suhtlemisvaegus
- Võib saada kriminaalne või depressiivne inimene
- Ebaadekvaatne enesehinnang (uuringute tulemusel on poistel suurem)

MIILISEID SIHTGRUPPE OHUSTAB KÕRVALEJÄÄMINE EESTIS?

- Perekond muulased
- Lahutanud või lahutavad vanemad
- Kooli vahetavad lapsed
- Arvuti taga istuja
- Vanemad sügavusklikud
- Noored sõltlased
- Puuetega noored
- Tavagümnaasiumi õpilased
- Mitte toimetulevate perekondade noored

KUIDAS MÕJUVAD „VARJUS NOORED“ ÜHISKONNALE?

- Kasvab ükskõiksus ja hoolimatus kõige suhtes
- Nõiaring - kodu, kool

- Sotsiaalne suutmatus kasvab
- Kurnav ja laastav ühiskonnale
- Kuritegevuse tõus
- Eemaldumine reaalsusest (arvutis istuvad noored)
- Moraalitus
- Tervisliku seisundi langus
- Moraalitud eeskujud (suur meedia mõju)

MILLINE ON „VARJUS NOOR“?

- Liiga kõrge või liiga madal enesehinnang
- Tunnustuse puudumine-ei austa ennast
- Antisotsiaalne
- Ei kuulu gruppi
- Negatiivse kangelase mängimine
- Ei osale kooliüritustel

KIRJUTA LIPIKULE ÜKS VÄIDE KÕRVALEJÄÄNUD NOORE KOHTA. IGAÜKS KIRJUTAB OMA VÄITE JA PANEB KARPI.

Lektor loeb lipikult väiteid ühekaupa ette. Rühm jaguneb „poolt“ ja „vastu“ gruppidesse ja põhjendavad oma valikut.

1. Kõrvalejäänud noorel on närviline nägu.
2. Noor on kõrvale jäänud, sest temaga pole tegeldud eelkoolieas, algkoolis, pole huviringe.
3. Kõrvalejäänud noor on agressiivne.
4. Asotsiaalsest perest pärit noortega on kõigil raske töötada ja suhelda.
5. Kõrvalejäänud noor on endassetõmbunud.
6. Kõrvalejäänud noor ei taju maailma iseendas ja ennast maailmas.
7. Ma tahan üksi olla, mulle meeldib nii.
8. Kõrvalejäänud noor ei huvitu mitte millestki.

JAGUNEME 5-STEPPE GRUPPIDESSE.

HARJUTUS.

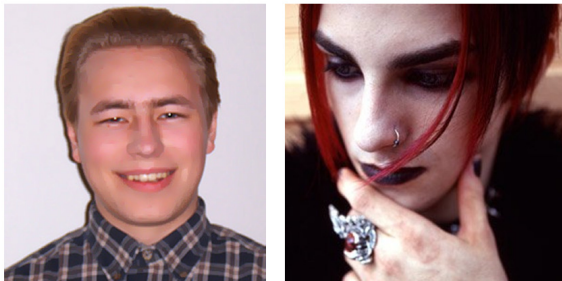
Valige enda seast 1, kes läheb ukse taha. Grupp lepib ühe liigutuse, mida koos tehakse. Ukse taga olija tuleb sisse ja püüab ära arvata, mis kujundit grupp teeb. Kui ta ei arva ära, siis tõrjutakse ta teise gruppi ja ta püüab ära arvata, mida teine grupp teeb.

USKUMUSED. Margus- Tarmo Pihlakas

Mis sa arvad, kes need noored on. Pildil kaks fotot Eric ja Carl:

Eric & Carl

Mis sa arvad, kes need noored on?

Margus - T Pihlakas

- Ühel poolvidukil silmadega naerev poiss, kellel on seljas ruuduline särk, mis on kurguni kinni nõõbitud. Naeratus on teeseldud ja mitte siiras.
- Teisel pildil on mustaks, punaseks värvitud juustega. Sõrmes suur metallist sõrmus, silmad ja suu on mustaks värvitud, käsi on mõtlikult lõua peal.

Pakuti Ericu kohta:

Nohik, õppur, vanamoodne, tõrjutud, võib olla ohtlik

Carli kohta pakuti:

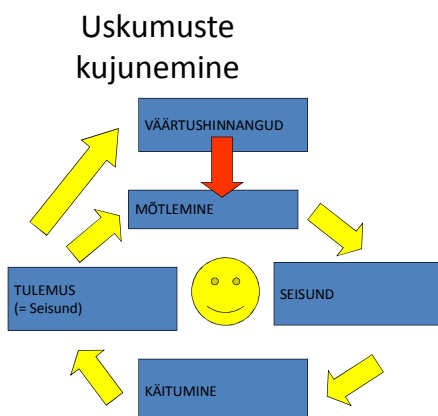
Kuulab rasket muusikat, tahab olla silmatorkav, ei ole agressiivne.

Kõik iseloomustasid nende fotode põhjal neid kahte poissi. Igaüks iseloomustas fotot selle järgi, millised on nende endi kogemused olnud selliste noortega. Nii väitis lektor.

Tegelikult on Eric Soome koolitulistaja, Carl on aktiivne õpilasvolikogus, teda võib kohata rahvusvahelistel konverentsidel, aga talle on südamelähedane EMO. Sellepärast ta näeb välja selline.

USKUMUSTE KUJUNEMINE

- Keskkond. Võtad sellise käitumise omaks, millises keskkonnas elad.
- Sündmused. Prognoosimatud.
- Teadmised. Oluline on kõiki noori kaasata. Eestis on 360 000 noort. Meie ülesanne on neid kõiki kaasata. Kedagi ei tohi välja jätta.
- Unistused. Oled kogu elu näinud, et kedagi kiusatakse kogu elu, nt neegrid.

Noorel istub peas mõte „ma ei ole see, kes püünele ronib“. Kõnnib tänaval, kui keegi tuleb vastu, siis noor turtsub. Noor ronib elus tahaplaanile. Suhtluspartner peegeldabki tagasi noorele, kes sa oled, vastavalt sinu enda käitumisele.

Kuidas seda muuta saaks? Tuleb muuta noore mõttemaailma. Noorsootöös on veel üks tee - pakkuda teist käitumist, mida ta igapäevaelus tavaliselt ei tee. Nt mäesuusatamine. Kui ta tuleb suusatama, siis hakkab ta peale suusatamist enesetunne paranema ja ta hakkab endast paremini mõtlema.

TEGEVUS PEALE LÕUNAT

Leia endale paariline ja joonistage üksteise profiilid. Tee oma profiilist puzzle.

Inimõigused.

1. Õigus elule
2. ... haridusele
3. ... sõnavabadusele
4. ... vabadusele
5. ... eraelu puutumatusele
6. ... sõpradele
7. ... tööle, eneseteostusele
8. ... usuvabadusele
9. ... arstiabile
10. ... enesemääramisele
11. ... turvalisusele
12. ... sotsiaalabile
13. ... lapsepõlvele
14. ... õiglasele kohtlemisele
15. ... koosoleku pidamisele, meelevaldustele
16. ... austusele
17. ... oma õiguste kaitsele kohtus
18. ... puhkusele
19. ... kodakondsusele
20. ... valikuvabadusele
21. ... väarikale kohtlemisele
22. ... omandi puutumatusele
23. ... söögile

Mäng“ Kirjuta puzzle tükkele inimõigused“. Seda mängu saab mängida ka ainult liikumisega. Kellel on sama õigus kirjas, astugu samm ette jne. Siis on hästi näha, kes on ühiskonnas rohkem tõrjutu rollis, see jääb tahapoolle. Siis ei pea paberit raiskama. Kes tahab olla ... Igaüks võtab endale ühe rolli. Kui rolle ei võeta, siis ole sina ise.

- Vanaema
- Noor poiss
- Linnapea
- Vang

- Venezuela lastekodulaps
- Tõrjutud noor
- Linnapea jne
- Ärimees

Kirjuta oma puzzle igale tükile üks eelpoolnimetatud inimõigustest, mis sinu rolli jaoks on kõige olulisem.

Igäüks kirjutab oma õigused igale puzzle tükile. Loetakse ette. See, kellel on sama õigus, paneb selle oma ette maha.

Lektor küsib: „Kellel läks esinejaga 1 asi kokku, kõik asjad kokku?“ See oli järgmine esineja.

Lektor: „Mis mõtteid see tekitab?“

Palju asju kattub.

On erinevaid vajadusi õigustele.

Igale noorsootõtajale on oluline, kas tal on õigus tungida noore elu sisse? See sekkumine peab tulema noore enda poolt. Ta peab seda ise tahtma.

KOHVIPAUS

ETTEKANNE KÕRVALEJÄÄMINE EESTIS

LEKTOR: Hele Riit-Vällik Tartu Lillemaja direktor

Küsi Margus

Vastab Hele

Vaatasime „Subkultuuride seminar“ videot. Saab vaadata internetis <http://uudised.err.ee>

Margus: „Mida erilist oled teinud noortega?“

Hele: „Töötades Tartu Laste Turvakodus suhtlesin lastega läbi vahetu isikliku kontakti, luues niimoodi usalduse.“

M: „Kas turvakodus olevad noored on tõrjutud?“

H: „Koolis oli tõrjutud, noortekeskuses mitte.“

M: „Kuidas suutsid tänavalastega silla luua?“

H: „Oma mõtetes ja sõnades olin siiras.“

H: „Mis on noorsootöö? Aitan noorel üles leida tema oma enda anne.“

M: „Kuhu kulutaksid raha?“

H: „Teeksin erinevaid koolitusi. Näitaksin noortele, et on ka teisi võimalusi. Viiksin teise keskkonda. Saab siis eduelamuse.“

M: „Kui sul laagris 10 tavanooort ja 10 riskinoort algul, laagri lõpuks aga 20 riskinoort. Mida teeksid, et nii ei juhtuks?“

H: „Peaks olema rohkem kasvatajaid.“

M: „Kui noortekeskuses on noori, kes on kõigest kõrval. Mida siis ette võtad?“

H: Läbi interneti. MSN, <http://lahendus.net>, www.autahvel.com (viimase võiks siduda e-kooliga)

M: „Kas kogu aeg netis istuv noor on üks?“

H: „On küll.“

H: „Kuidas teha koostööd koolide huvijuhtidega?“

Johanna: „Saadan info huvijuhtide listi. Vastuseks saan, et pole jõudnud veel, infot on palju. Viin koolidesse plakatid, reklaami. See tavaliselt ei tööta.“

H: „Info liigub kõige paremini noorte endi kaudu suusõnaliselt.“

Enne igat üritust mõtleme läbi, milliseid TEADMISI , OSKUSI JA VÄÄRTUSI ME SELLEGA NOORELE ANNAME.

Teisipäev 22.september

Moodustage suur tihe ring. Kõik parem pool. Jalad peavad olema kohakuti. Istu tagumise põlvedele.

Jagame rühma viieks. Jagage ennast gruppidesse vastavalt oma numbrile. Nt ühed ühte, kahed kokku jne. Igal grupil on oma ruum, seal teeb grupp sketši „Üks päev varjus noore elust“. Aega selleks 10 minutit.

1.sketš

Pere. Olukord järgmine: õhtu, pere saab kokku. Tuleb Kati. Ema ja isa küsivad, kuidas koolis läks. Ema: „Mida koolis sõid?“

Kati: „Puhvetist ostsin.“

Isa: „Ära mine kohe üles oma tuppa. Tule pärast alla, ema teeb süüa.“

Peres on veel kaks tüdruku, kes suhtlevad omavahel lõbusalt.

2.sketš

Hommik. Pere ärkab. Peres ema, isa, vanaema, vanaisa ja tütar. Isa ei leia mune külmkapist. Isa laulab munade kadumise aariat. Vanemad rabelevad oma toimetusi teha, aga last ei märka keegi.

3.sketš

4 noort ajavad ringis omavahel juttu. Ligi tuleb üks „varjus noor“, kellega ei taha keegi tegemist teha. Ta lükatakse eemale, tema jalutab vihaselt minema.

4.sketš

6.klass sätib ennast klassipildile. „Varjus noort“ ei lasta kuidagi ette, et ta jääks pildile. Lõpuks ütleb piltnik: „Vaata siit vahest välja.“

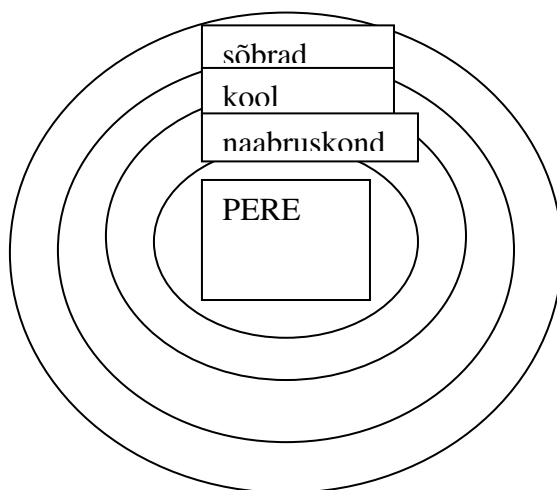
5.sketš

Hommik. Neid tulevad kooli, räägivad omavahel. Eemal on üks neiu, keda tõrjutakse kohe, kui ta püüab teha lähenemiskatseid .

Mõtteid eilsest.

Ketas „Mis mõjutab noort kõige rohkem?“

1. perekond (Ketta keskel) mõjutab kõige rohkem.
2. naabruskond ehk keskkond, kus elab. Kui kodu ei toeta kukkumist, siis ta kukub halvasti.
3. kool või töö
4. sõbrad (ketta välimine ring)

Iga grupp saab küsimuse, millele hakkab vastuseid, meetodeid otsima.

5. grupp

Mida ma peaks tegema, et need noored, kellega ma juba toimetan ei jääks varju?

- Usaldus, pead olema noore suhtes ehe, aus
- Hoolimine
- Positiivne tunnustamine
- Mõistmine. Meie peame mõistma, et noor ei ole selles süüdi, kuhu ta on sattunud
- Ärakuulamine
- Emotsionaalne toetamine. Laps ei pea olema 500-kroonine. Lapsele peab andma võimaluse olla selline nagu noor ise tahab. Inimene ei ole alati see, kellena ta väliselt välja paistab ja ta ei ole selline nagu tema vanemad.
- Oska märgata.
- Grupidiskussioonid
- Tore- liikumine (Tugiõpilaste Oma Ring Eestis) www.tore.ee - märka seda, mis võib olla valesti. Noor julgeb tulla ja öelda õpetajale, mis on valesti.
- Arenguestlused
- Makarenko „Pedagoogiline poeem“ - tähtis on vastastikune usaldus, 1000 rubla näide Marguselt. Noored ostavad poest kõik kaubad ise, neile usaldatakse raha. Usalda, aga kontrolli.

4. grupp

Mida peaks noorele õpetama, kui oled koolis huvijuht ja oled võitnud noore usalduse?

- Kutsu noor suurele üritusele (25 osalejat) kohale
- Positiivne elamus
- Noor ütleb ise, mida ta asjast arvab
- Meeskonnatöö, noor peab võtma vastutuse. Marguse näide Soomest. Grupp kriminaalse taustaga noori. Kadusid mingil hetkel ära ja siis selgus, et nad tegid „head“ meeskonnatööd - varastasid autosid. Jälgi, et meeskonnatöö oleks suunatud positiivsele.
- Kui noor saavutab eduelamuse, siis saab temaga edasi töötada.
- Positiivsus, enesekindlus, vastutus
- Kuidas juhtida oma tundeid, nt viha
- Konfliktide lahendamine vägivallata.

Haridus- ja Teadusministeerium

- Õpetada, kuidas toime tulla kriisidega
- Õpetada, kuidas probleeme lahendada.
- www.mitteformaalne.ee   www.lastekaitseliit.ee
- Sotsiaalsete oskuste õpetamine
- Hea koolipoisi tund

3. grupp

Mida nendega konkreetselt teha, tooge välja konkreetsed tegevused ja programm?

- Sihtgrupp 15aastane poiss. Programm koosneb vaimsest ja füüsilisest tegevusest, igale tegevusele järgneb analüüs. Eesmärk: stabiilne, eneseteadlik noor; teotahteline aktiivne kodanik, psüühiliselt tasakaalukas noor.
- Mängud vastavalt vanusele
- Vältida esialgu võistlusmänge
- Vestlusring, arutelud, analüüsid, esialgu väike vestlusring
- Füüsiline tegevus - puude istutamine, varjupaiga loomadega tegelemine
- Vaimne tegevus - ajurünnak
- Seikluskasvatus - Otsi Otti
- Meeskonnamängud - skautlus, noorkotkad
- Kaasata ettevalmistusprotsessi
- Vastutuse andmine, ise organiseerimine, tunnustus
- Rollimängud
- Filmiõhtud + arutelu
- Ekstreemsport
- Võrgupidu internetipõhised võistlusmängud. Noortele meeldib mängida öösiti. Noor võtab oma arvuti kaasa
- Ellujäämislaager, lõkkeõhtud
- Vaata Triin Edovaldi töid, uurimusi, 1 näide internetist:
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=20394/risikifaktorid+ja+sukkumised.pdf>
- Noortele anda võimalust teha loovaid töid
- Missugune grupp on hea? 2-3 intiimne grupp sobib tugigrupiks. 5 (+ -2) inimest on grupp, kus tekib juba1 sotsiaalne looder. 7 (+ - 2) grupp asjad juhtuvad loomulikult, see on hea kaasamisgrupp. 10 inimest on ennast distsiplineeriv grupp. 25 inimest grupis ei ole hea, hajuvad ära, sa tead ainult pinnapealselt teistest. 60 grupp sa ei mäleta isegi nimesid. 300 tere grupp.
- Tehke seda, mis noorele meeldib.
- Noorte diskorite festival
- Noorteraadio
- Foorumteater

2. grupp

Kuidas kaasata noori, kel puudub huvi? Märksõna: silmad säravad, st, et noor hakkaks sinu tegevustesse suhtuma huviga.

- Erinevate rahvuste õhtu, kus tehakse ka rahvustoite, auhinnad
- Tule palun appi, me üksi ei jõua
- Kiida ka pisiasja eest
- Kui on probleem, istuge kõik kokku ja arutage, miks nii juhtus, mida teha, et enam ei juhtuks. Vanade probleemidega ei tohi minna magama. Tuleb selgeks rääkida.

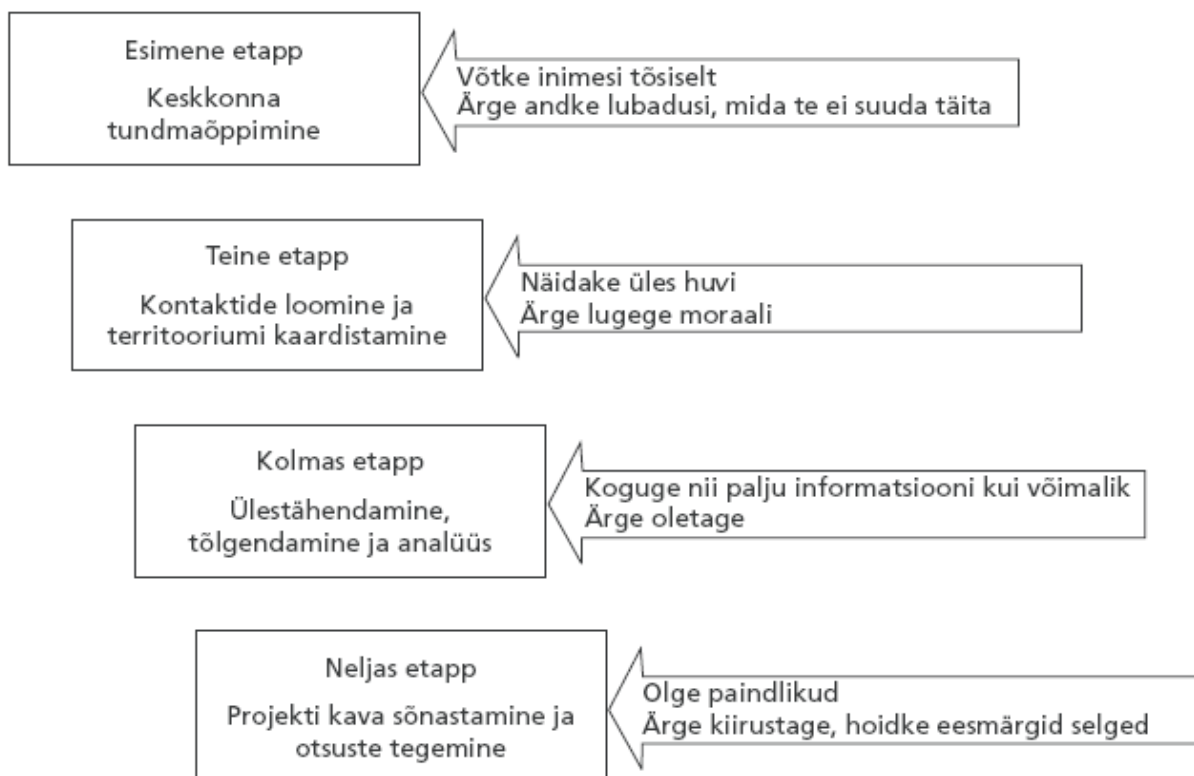
- Ühisaken
- Jaga vastutust
- Liidri leidmine ja tema mõjutamine
- Soodustuste loomine, hierarhia. Sulle antud vastutust tuleb hästi kanda, et mitte kaotada oma soodustusi.

1. grupp

Kuidas luua esimest kontakti noorega, luua „sild“?

- siiras huvi noorte vastu
- usaldus, ausus
- noortelt-noortele, aktiivne noor aitab läheneda vähem aktiivsetele noortele
- olla nähtav ja atraktiivne ja poweriga, st et noorte juht on ise tegija ja aktiivne
- tegijad on internetis nähtavad
- eduelamuse tingimuste loomine
- märka ja tunnusta
- leida ta eripära ja teha ta vajalikuks, leida üles ta oskused ja need ära kasutada
- pakkuda võimalust palju osaleda (tule sina ka kampa, siis on meil kergem)
- teha mitmepäevaseid väljasõite terve klassiga
- järjepidevus
- vanad asjad on head, Makarenko - ütle kasvõi 1 asi, mis sind huvitab. Ta ütleb nt autod huvitavad. Siis tuleb selle teemaga kogu aeg tegeleda.
- Marguse näide Taanis „Elu purjelaeval“ soojal ajal, külmal ajal koolis - noori otseselt purjetamine ei huvitanudki. Need olid noored, kes olid süüdi mõistetud ja neid ootas ees vangla. Noortel oli lihtsalt valida, kas elu purjelaevas või elu vanglas.
- Noored viia sööma nt Hiina restorani.
- Noortebussid - internet, mängud. Siis hakkab noor otsima ka teisi alternatiive nt linnas. Inglismaal on sellel bussil hea mõju. Rongivagun - noored ehtasid ja remontisid ise seda vagunit (Inglismaal).
- Vabaring - kogu kooli noored võivad sinna tulla. Sport, õhuhoki, arvuti, kunstiring. Ta läheb sealt edasi konkreetseesse ringi, mis teda hakkab huvitama.
- Lapssõdur 15aastane. Viidi taastuskeskusesse. Psühholoog leidis 2 kassetti räpiga. See huvitas seda noort ja psühholoog hakkas suhtlema räpp muusika kaudu. Raamat Ishmael Beah „Kaugel ära“. <http://rahvaraamat.ee/?id=62&no=R111892>

KUIDAS JÕUDA KÕIKIDENI?

Esimene etapp. Minge välja kohtadesse, kus teie sihtgrupiks olevad noored tavaliselt aega veedavad. Õppige tundma nende ümbruskonda ja elu-olu. Rääkige noortega vabalt ja sundimatult nende vajadustest ja soovidest ning ärge unustage koguda informatsiooni ka „nähtamatute” noorte kohta (need, keda te tänaval ei kohta). Kuulake aktiivselt, kuid ärge andke lubadusi, mida te ei suuda täita. Vältige üleolevat suhtumist.

Teine etapp. On oluline luua usalduslikud suhted noortega. Kui inimesed räägivad teile oma minevikust, siis on tähtis, et te ei hakkaks neid hukka mõistma ega loeks neile moraali. Näidake üles huvi selle vastu, millega noored tegelevad, on tegelenud ja kavatsesvad tegeleda. Sellega saate luua soodsa pinnase, et noored tulevikus teie ettevõtmistega liituks.

Kolmas etapp. Analüüsige informatsiooni, mille te saate oma sihtgrupiga suheldes. Pöörake tähelepanu sellele, millised on noorte igapäevased probleemid, mis võib neid takistada noorteüritustest osa võtmast, mis neile meeldib ja mis mitte ja nii edasi. See informatsioon peaks andma teile aimu sellest, millised üritused ja projektid nendele noortele meeldiksid ja milliseid pole mõtet korraldada.

Neljas etapp. Kui te siis olete otsustanud konkreetsele sihtgrupile suunatud projektiga tegelema hakata, kasutage kogu saadud informatsiooni ja haarake noori kaasa nii projekti alguses kui ka selle käigus, kõikides tegevustes. Ehkki improviseerimisoskused ja paindlikkus on iga projekti puhul eluliselt tähtsad, on haavatavate noortega tegelemisel eriti tähtis ka konkreetse tegevuskava olemasolu. See aitab sihid ja eesmärgid selgelt silme ees hoida ja annab tööks juhiseid. Tehke seatud sihid kõigile teatavaks ja hoolitsege selle eest, et nendes oleks ka noortele midagi.

European Union
Euroopa Liit

Eesti Lastele Heaks

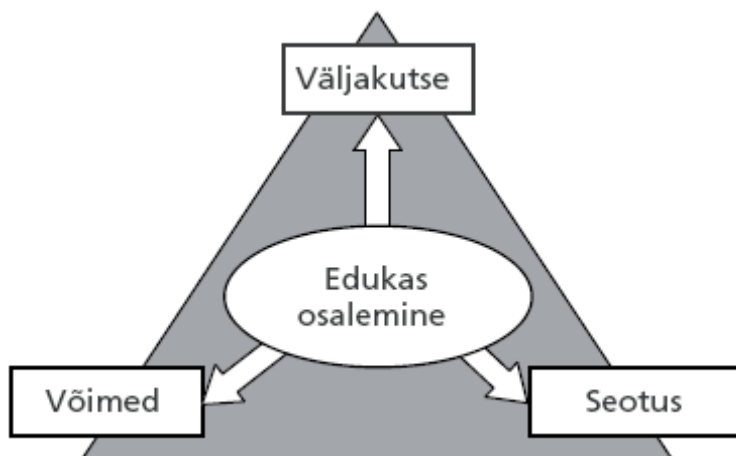
Haridus- ja Teadusministeerium

ENTK
Eesti Noorsootöökasutused

Isiklikud takistused	Praktilised takistused
<ul style="list-style-type: none"> - madal enesehinnang ja enesekindluse puudumine; - julgustuse puudumine; - hirm üleoleva suhtumise ees; - ettekujutus noorsootööst kui millestki igavast („ainult lastele ja tossikestele”); - hirm diskrimineerimise ees; - ebahuvitavad tegevused	<ul style="list-style-type: none"> - informatsiooni puudumine; - osalemisloa puudumine - grupi surve liitumise vastu; - aja või energia puudumine; - rahapuudus; - kultuurilised või religioossed vastuolud; - liikuvusega seotud probleemid.

MIKS NOORED OSALEVAD?

Kui me tahame noorte kõrvalejäämist ennetada, peame oma projektid kohandama vastavalt noorte vajadustele. Tuleb leida õige tasakaal noorte huvide, oskuste ja võimete vahel. Selleks, et noortel tekiks tunne, et projekt on nende enda ,oma', on tähtis neid kaasa haarata kogu protsessi vältel.

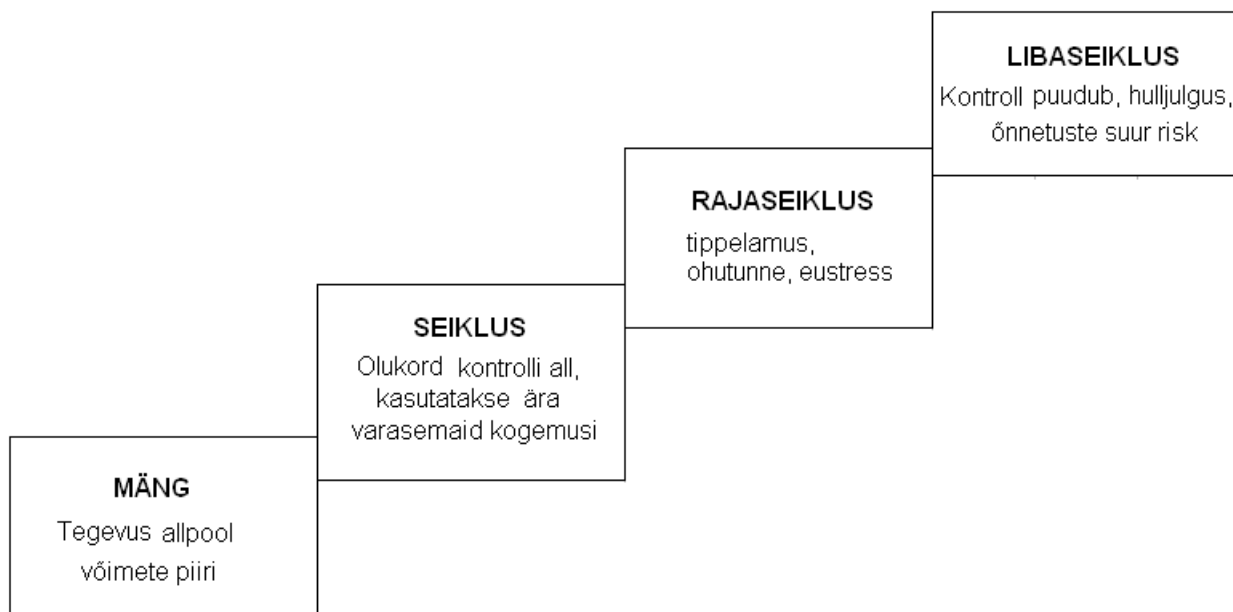
Korraldatud ettevõtmine peaks noorele esitama mingi väljakutse, see peaks neid ahvatlema kaasa lööma ja nende silmapiiri avardama. Kuid sellise väljakutsega toimetulemiseks peaksid noortel olema küllaldased võimed, sest kui väljakutse on ületamatult raske, võib kaduda huvi ning ebaõnnestumise korral võivad jääda püsima masendus ja umbusk ka järgnevate projektide suhtes. Teisest küljest peaks väljakutse olema piisavalt suur, siis ei hakka noortel igav ning innustust saab saavutusvajadus: „**Me saime sellega hakkama!**”. Seetõttu peab noorsootõtaja tundma ka noore inimese oskusi ja võimeid ja kohandama projekti nii, et tulemuseks oleks väikeste õnnestumiste ja edusammude jada. Viimane, kuid sugugi mitte vähemtähtis on noorte seotus - noored peavad tundma, et nad on teie ettevõtmisega seotud. Seepärast tulebki tegevused mugandada ja viia kooskõlla selle maailmaga, milles need noored elavad. Kui teil õnnestub oma projektis neid tegureid arvestada ja tasakaalus hoida, on esimene samm eduka projekti suunas astutud.

Teine oluline põhimõte töös erivajadustega või vähemate võimalustega noortega on: neid tuleb kaasata projekti-idee algfaasist peale. Meie lähenemiseks ei tohiks olla mõte, et me teeme projekti noorte jaoks, pigem ikka koos noortega või isegi, et noored ise teevad projekti. Noored, kellega te töötate, oskavad teile ilmselt ise ütelda, mis neile meeldib ja mis mitte, miks nende sõbrad ega perekond ei kiidaks tegemisi/ettevõtmisi heaks ja millisel juhul oleks projekt neile vastuvõetav. Seega on esmatähtis, et tegevus keerleks noorte ümber ja annaks neile tunde, et see on nende projekt ning nemad on selle eest vastutavad. Noored peaksid olema võrdsed partnerid nii projekti ettevalmistamisel, elluviimisel kui ka sellele hinnangu andmisel.

KUIDAS TEHA ASJU PÕNEVALT?

Kui te soovite, et kõrvalejäänud noori oma tegevustesse rohkem kaasata, siis on selge ja lihtne - te peate neile pakkuma midagi, mis on nende arvates põnev. Noortele meeldivad kõik aktiivset osavõttu eeldavad töötoad ja üritused, mis on nende jaoks kaasahaaravad ning seega ehk huvitavamad kui tavapärased vaba aja veetmise viisid. Kuid sellised noorsootööprojektid peaksid tegelikkuses olema vaid näiliselt üksnes meelelahutused. Noorsootöötaja otsustada jääb, kuidas tuua tegevusse sisse mitte-formaalne õppimine. Osalejatel pole vaja teada, et tegevusel on ka varjatud eesmärk.

Noorsootöötajad, kes plaanivad anda noortele ka väärtuslikke õppimiskogemusi, soovivad sellega avardada nende noorte maailma ja pakkuda neile uusi oskusi. Siiski peab ettevõtmine olema selline, et toob noore välja tema tavalisest rutiinist ja pakub talle võimalust millegi uue proovimiseks või õppimiseks.

Colin Mortlock'i seikluse neli taset.

Põnevate ettevõtmiste planeerimisel on hea silmas pidada ülal olevat skeemi. Kui te korraldate midagi, mis jääb ainult „mängu” tasemele tüdinevad noored sellest õige pea. „Seikluste” tasemel korraldatud üritused, on noortele huvipakkuvad kuid nendesse võiks sisse planeerida ka tippelamuse („rajaseikluse taseme”), midagi, mis paneks noored rääkima sellest üritusest ka väljapool teie organisatsiooni. Igasuguste seikluslike ürituste puhul tuleb turvalisusele pöörata erilist tähelepanu vastasel juhul kujuneb teie üritusest õudusunenägu („libaseiklus”) nii teie, laste, lastevaemate jaoks.